

Анна Сіденко,
магістрантка

УДК 007: 304: 070: 82-1/-9

Топонімія у жанровому розмаїтті журналістських матеріалів (на прикладі газети «Високий замок»)

У статті здійснено аналіз жанрової палітри матеріалів з топонімічної тематики в регіональному газетному виданні «Високий замок» визначено зв'язок між їх тематичним спрямуванням та обраними жанрами.

Ключові слова: топонімія, жанр, перейменування.

Сучасний стан топонімії в Україні є проблемним, він багато в чому потребує змін. На території нашої держави лишилося чимало радянських географічних назв, безліч назв, які повторюються, що спричиняє плутанину, а також топонімів, які не мають жодного зв'язку з історією окремого населеного пункту чи держави загалом.

І це тоді, коли саме топоніми створюють образ України в очах іноземців та її мешканців.

Журналістські публікації не лише повідомляють про зміни в топонімії країни, а й упливають на ставлення до географічних об'єктів, поширюють знання про них.

Окремим аспектом вивчення матеріалів топонімічної тематики є обрання їхніми авторами тих чи тих жанрів. Адже одне й те ж повідомлення може постати в різних жанрових формах.

Жанр – «це певним чином окреслений зміст, що “відшукав” найбільш зручну форму для свого втілення. Жанр – це змістовно-формальна єдність» [1, 368]. Жанр – це «більш-менш стійка форма пізнання <...> дійсності». Жанр «завжди визначається задумом, змістом, роллю, яку виконує певний твір».

Зміст і форма тісно пов'язані. Тож від обрання певного жанру залежить сприйняття твору, його інформаційного повідомлення [2].

Жанри публіцистики в Україні досліджували І. Валько, Г. Вартанов, Д. Григораш, В. Здоровега, І. Михайлин, Д. Прилюк (більше розглядав публіцистичні жанри), В. Рубан тощо.

Визначення найпопулярніших жанрів журналістських матеріалів із топонімічної проблематики належить А. Мамалізі та Д. Данильчуку [3]. За результатами їхнього аналізу низки загальноукраїнських та столичних видань з'ясувалося, що найширше журналісти використовують жанр замітки, яка містить, окрім інформаційного повідомлення, невеличкий коментар від автора. Часом замітка зводиться

майже до самого лише інформаційного повідомлення (тобто стає жанром факту [4, 38]). Рідше трапляються кореспонденції та статті. Такий вибір журналістських жанрів був найбільше поширений у 1990-ті рр. Та з часом зростає кількість матеріалів топонімічної тематики «із виразнішою публіцистичністю, загострено викладеною позицією авторів стосовно висвітлюваного питання» [3, 90]. Наявні також інтерв'ю з експертами.

Тема топонімії висвітлюється виданнями різних регіонів по-різному. Про столичну топонімію частіше розповідала «Газета по-киевски», можна було побачити публікації з таких тем в газетах «2000», «Вечірній Київ», «День», «Дзеркало тижня» та ін.

Чи не найяскравіше висвітлюють топонімічну тематику львівські видання, зокрема щоденна газета «Високий замок».

Для аналізу ми обрали матеріали топонімічної тематики, опубліковані в цій газеті протягом 2010–2011 рр. До цього часу їх не було охоплено науковими дослідженнями.

Мета статті – вивчити жанрову палітру матеріалів із топонімічної тематики в регіональному газетному виданні.

Для досягнення сформульованої мети ми маємо виконати такі *завдання*: визначити найбільш поширені жанри матеріалів топонімічної тематики в регіональному виданні, проаналізувати зв'язок між їх тематичним спрямуванням (предметом викладу) та обраними жанрами; за можливості сформулювати поради журналістам у висвітленні топонімічної проблематики.

Предмет – жанрове розмаїття матеріалів з топоніміки в регіональному виданні.

Проаналізовані публікації можна поділити на:

- ✓ присвячені топонімічній тематиці;
 - ✓ твори, в яких згадується питання топонімії.
- Розглянемо матеріали, присвячені топонімічній тематиці.

Серед приводів до появи матеріалів, присвячених топонімічній проблемі, можна виокремити:

- ✓ «невдале» перейменування, яке викликало суспільний резонанс – наприклад, «Ми наче під гіпнозом були...» (№ 191 (4571) від 18.10.2011), «Самі до пугтя не знали, на що перейменували...» (№ 193 (4573) від 20.10.2011) – про перейменування вулиці на честь батальйону «Нахтігаль» у селі Райлів Львівської області;
- ✓ перейменування реальне чи потенційне;
- ✓ цікава назва і порівняння її з виглядом вулиці (наприклад, «Вулиця Вузька – найвузьча у Львові» (№ 125 (4257) від 08.07.2010), «Чи є вихід з Глухого кута?» (№ 87 (4219) від 13.05.2010).

Серед матеріалів топонімічної тематики наявні такі жанри:

✓ повідомлення-факти – «Селяни зі Стрийщини глибоко “обурили” Москву» (№ 189 (4569) від 14.10.2011), «“Неграмотні” назви вулиць виправить розпорядження мера» (№ 114 (4494) від 30.06.2011);

✓ замітки з назвами – «Вулиці Сергія Лазо дали нове ім'я – Гонгадзе» (№ 225 (4605) від 05.12.2011), «Замість вулиці Горького – П'ятницька гірка» (№ 135 (4515) від 29.07.2011), «Іван Марчук має свою вулицю» (№ 90 (4470) від 24.05.2011), «Вулицю біля евростадіону назвуть на честь футболіста Мікльоша» (від 12.08.2011), «Була вулиця Миру – стала Воїнів батальйону “Нахтігаль”» (№ 187 (4567) від 12.10.2011), «Іменем Джарти назвали безлюдну вулицю» (№ 179 (4559) від 30.09.2011), «Трамвайна зупинка “Головна пошта” стане “Русалкою Дністровою”» (№ 129 (4509) від 21.07.2011);

✓ замітка, наближена до факту, – «Калушу дарували бюст Пушкіна. Відмовилися...» № 208 (4588) від 10.11.2011);

✓ кореспонденція – «У Львові має бути вулиця імені Леха Качинського!» (№ 72 (4204) від 16.04.2010);

✓ стаття – «Василь Симоненко – не Петро Симоненко, а Леннон – не Ленін» (№ 218 (4598) від 24.11.2011);

✓ коментар – «Генерало-Чупринківська митрополія» (№ 232 (4612) від 14.12.2011).

Спостерігаємо також поєднання жанрів (прояв інтержанровості сучасної журналістики), наприклад, у матеріалах: «Щоб перейменувати вулицю, потрібна згода депутата-мажоритарника» (№ 61 (4441) від 04.04.2011) – замітка із окремо виділеним коментарем експерта;

«“Ми наче під гіпнозом були”...» (№ 191 (4571) від 18.10.2011) – замітка з маленьким інтерв'ю-коментарем усередині;

✓ «Чи є вихід з Глухого кута?» (№ 87 (4219) від 13.05.2010) розширена замітка з елементами репортажу;

«Михайло Лермонтов проти Джохара Дудаєва» (№ 1 (4381) від 05.01.2011), «Буде і на Юліній вулиці свято?..» (№ 150 (4530) від 19.08.2011) – кореспонденції з коментарем;

✓ кореспонденція з елементами портрета – «Вулиця Володимира Висоцького номер один» (№ 133 (4265) від 20.07.2010);

✓ кореспонденція-опитування з коментарем – «Самі до пуття не знали, на що перейменовували...» (№ 193 (4573) від 20.10.2011) (опитування мешканців про те, як вони ставляться до ідеї перейменування вулиці);

✓ стаття з яскраво вираженою власною думкою – «Вулицю Енгельса перейменовували на Лесі Українки, Фрунзе – на Коновальця, Свердлов – на Петлюри...» (№ 222 (4602) від 30.11.2011).

Оскільки обрання жанру залежить від змісту, а зміст складається з двох основних компонентів: 1) предмета відображення і 2) авторського оцінювання відображуваного [1, 372], то порівняємо мету (головну тему/предмет) кожного з проаналізованих матеріалів за обраним журналістським жанром.

Суто топонімічні матеріали за тематикою бувають присвячені:

- ✓ історичній мотивації найменування вулиць;
- ✓ проблемам у перейменуванні сучасних вулиць;
- ✓ стану топонімії міста;
- ✓ ставленню населення до назв окремих вулиць.

Характерною особливістю текстів з топонімічної тематики є невеликий обсяг інформації. Через це частіше для її висвітлення обирають інформаційні жанри невеликого обсягу (замітка, кореспонденція). Серед проаналізованих матеріалів також є інтерв'ю, публіцистичний жанр коментарю.

У львівському регіональному виданні, на відміну від загальноукраїнських та столичних, таким же поширеним жанром, як і замітка, виявилася кореспонденція, часто оновлена поєднанням різних жанрів, зокрема, портрета, інтерв'ю тощо.

В основі жанру кореспонденції бачимо поєднання повідомлень про факти, без поглибленого аналізу. Головне завдання, яке ставить перед собою автор у цьому випадку, – передати загальну суть проблеми, додавши при цьому кілька фактів.

Звернімося до матеріалів, у яких лише згадується питання топонімії. Вони різні за тематикою, спрямуванням і мають, зокрема, такі головні теми:

✓ висвітлення історії населеного пункту, вулиці, згадка про перейменування, колишні назви вулиць – наприклад, краєзнавчі статті «Четфалва: час закарпатський, побут європейський...» (№ 228 (4360) від 02.12.2010), «Дземброня: руками в небі, ногами у землі, а навколо – гори, гори, гори...» (№ 184 (4316) від 1.10.2010);

✓ висвітлення життєпису персоналії, коли у матеріалі згадується, зокрема, про вже здійснене або можливе в майбутньому перейменування вулиці на честь людини («Іменем “баби Параски” хочуть назвати вулицю в її селі» (№ 4 (4384) від 11.01.2011)) або ж матеріали, присвячені питанню топонімії, в яких чималий обсяг відведено для розповіді про персоналію («Вулиця Володимира Висоцького номер один» (№ 133 (4265) від 20.07.2010)), історична стаття з власним коментарем стосовно прохання перейменувати вулицю у Києві – «Ідеологія і небеса» про Івана Мазепу (№ 110 (4242) від 16.06.2010), інтерв'ю про особистість із зазначенням необхідності найменувати на її честь вулицю, до-

повнене коментарем («Руслана БІЛОЗІР: «Ігор залишився без пам'ятника, вулиці, фестивалю...»» (№ 124 (4256) від 7.07.2010) – публікація про видатного українського композитора Ігоря Білозора);

✓ розповідь про подію, в межах якої тимчасово змінили мікроніми (замітка «Зупинка “Бібліотечна цитадель”! Наступна – “Книжковий форпост”!» (№ 183 (4315) від 30.09.2010) – інформацію про нові назви трамвайних зупинок на час проведення дитячого фестивалю зазначено у заголовку) тощо.

Окремо можна згадати матеріал про мистецьку акцію, присвячену давній вулиці, під назвою «Творчий неспокій у “мистецькому кварталі”» (№ 203 (4583) від 03.11.2011). Увагу кореспонденції зацентовано на тому, що вулиця не змінювала своєї назви протягом 140 років (це зазначено, до речі, у ліді).

З одного боку, виконане дослідження засвідчує жанрове розмаїття матеріалів із топонімічної тематики. З іншого, вважаємо, що завданням журналістів має бути не тільки повідомляти про перейменування окремих вулиць, а постійно зацікавлювати мешканців відомостями з історії, топонімії їхнього міста, краю. Це має бути метою будь-якого матеріалу, присвяченого темі топонімії. І головне: успіх таких публікацій досягається компетентністю, активною позицією автора, його власною творчою майстерністю.

1. Михайлин І. Основи журналістики : підручник / І. Михайлин. – [5-те вид, перероб. та доп.]. – К., 2011. – 496 с.
2. Здоровага В. Теорія і методика журналістської творчості : навч. посіб. / В. Здоровага. – Львів, 2000. – 180 с.
3. Мамалига А. Вплив мас-медіа на врегулювання хронотопної відповідності сучасних міських топонімів / А. Мамалига, Д. Данильчук // Вісник Львівського університету ім. Івана Франка. Серія філологічна. – 2009. – Вип. 46. – Ч. 1. – С. 86–96.
4. Чекмишев О. Основи професійної комунікації. Теорія і практика новинної журналістики : підручник-практикум. – К., 2004. – 129 с.

Подано до редакції 23. 04. 2012 р.

Sidenko Anna.

Toponymy in a variety of genres of journalistic materials (the case of the newspaper «Vysokyi zamok»/«Temple Castle»).

The article presents analysis of genre palette of materials on toponymy topics in the regional newspapers «Vysokyi zamok»/«Temple Castle». It is defined the relationship between their thematic trends and genre.

Keywords: toponymy, genre, renaming.

Сиденко А.

Топонимия в жанровом разнообразии журналистских материалов (на примере газеты «Високий замок»).

В статье осуществлен анализ жанровой палитры материалов по топонимической тематике в региональном газетном издании «Високий замок» определена связь между их тематической направленностью и выбранными жанрами.

Ключевые слова: топонимия, жанр, переименование.

